

A szemle jogi szabályozása

GÁRDONYI GERGELY

Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Szemlét, mint eljárási cselekményt a rendőrség négy eljárás keretében folytat le. Leggyakrabban, évente mintegy 85–90 000 alkalommal büntetőeljárás keretében (ide értve kizárólag a bűnügyi helyszíneken végzett szemléket),¹ néhány ezer alkalommal közigazgatási hatósági eljárás keretében, valamint elhanyagolható számban fegyelmi eljárás keretében és szabálysértési ügyekben.

Jelen tanulmányban kísérletet teszek valamennyi olyan jogszabály ismertetésére és elemzésére, amely a szemle lefolytatását szabályozza. Igyekszem azokat – a rendelkezésekre álló terjedelmi korlátok között – a jogszabályi hierarchiában elhelyezve őket megvizsgálni, végül ötletet adni a jogi szabályozás hiányosságainak pótlására.

1. Alkotmányogi aspektus

A szemle jogi helyzetének elemzése kapcsán elkerülhetetlen, hogy vizsgáljuk annak alkotmányjogi eredőit, vonatkozásait. Pusztán jogi szempontból nehéz volna koherenciát találni, a szemle végrehajtása vonatkozásában azonban számos kapcsolódási pontot találhatunk az alaptörvényben az alábbiak szerint:

II. cikk

„**Az emberi méltóság** sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

Kétség nem férhet ahhoz, hogy ez az alapjogunk sérül akkor, amikor valakinek a sérelmére emberölést követnek el, ugyanúgy ahhoz sem, hogy ilyen esetben a hatóság szemle megtartását rendeli el. A büntető eljárási törvény egyik ide vonatkozó rendelkezésében közvetlen kapcsolatot találunk: „**60. § (1)** Az eljárási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani”

VI. cikk

„(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy **magán- és családi életét**, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét **tiszteletben tartsák.**”

Olyan – a gyakorlatban végzett – krimináltechnikai és krimináltaktikai tevékenység, amely a helyszínen található nyomok, anyagmaradványok felkutatásával és rögzítésével a büntető-, közigazgatási eljárásban zajló felderítést, valamint a bizonyítást szolgálja, szolgáltatja – ide nem értve a közlekedésrendészet keretében végzett ilyen jellegű tevékenységet. (dr. Gárdonyi Gergely: CSI Magyarország – tények és távlatok a hazai bűnügyi helyszínelésben, In. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI. 2010, 102 oldal)

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán és családi életét csak akkor érintse a hatóság szemlével, amennyiben erre törvény felhatalmazást ad. Ennek érdekében a Rendőrségi Törvényben meghatározott esetekben léphet be a hatóság magánlakásba és annak minősülő helyekre.²

XIII. cikk

„(1) Mindenkinek **joga van a tulajdonhoz** és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.”

A tulajdonhoz való jog a szemle során is, csak azokban az esetekben sérülhet a lefoglalás intézménye által, ha annak feltételei a büntető eljárási törvény felhatalmazása alapján szükséges és lehetséges. Ennek fő szabályait az 1998. évi XX. törvény, részletszabályait pedig a 11/2003. IM–BM–PM együttes rendelet adja.

XX. cikk

„(1) Mindenkinek **joga van a testi és lelki egészséghez.**”

A testi-lelki egészséghez joga van a szemlével érintett személynek ugyanúgy, mint a hatóság eljáró tagjának. Ennek érdekében az egészségre ártalmas nyomelőhívó- és nyomrögzítő anyagok használata közben, valamint a halottszemle során védőeszközöket kell alkalmazni. Ezt a felszerelést a szemlét folytató hatóság (mint munkáltató) köteles biztosítani.

XXIV. cikk

„(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy **ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül**, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”

Fenti rendelkezés két ponton kapcsolódik a szemléhez:

ad 1. A helyszíni szemlét objektíven, az eljáró rendőr vallási, világnézeti, politikai stb. nézetétől függetlenül kell végrehajtani, másrészt pedig törekedni kell a talált állapotot a lehető legpontosabban és leggyorsabban leírni, lefényképezni, és a helyszínrajzot – azaz a teljes helyszíni dokumentációt – elkészíteni.

ad 2. A büntető eljárási törvényben meghatározott módon és esetekben a szemlén részt vevő személyeknek észrevételi – esetenként indítványtételi – joguk van, amelyek elutasítása nem törnhet szubjektív indokok alapján. A tényeken alapuló döntését a hatóság tagja indokolni köteles.

² 60. § (1) Az eljárási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a *magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.*

XXVI. cikk

„Az állam – a működésének hatékonysága, a közszolgáltatások színvonalának emelése, a közügyek jobb átláthatósága és az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében – **törekszik az új műszaki megoldásoknak és a tudomány eredményeinek az alkalmazására.**”

A bűnügyi helyszínelés tudománya a természettudományok fejlődésének ütemében, annak eredményeit felhasználva, azt követve fejlődik rohamosan. A bűnüldözés hatékonysága nagyban függ attól, hogy az állam mekkora költségvetési támogatást ad a nyomozó hatóságoknak ahhoz, hogy ezt a fejlődést kövessék, és az innovatív megoldásoknak milyen teret ad. Ezek az új megoldások mind a felderítés hatékonyságának javítását, gyorsítását, mind pedig a bizonyítás erősítését szolgálják.

A bűnüldöző szervek laboratóriumaiban sem forrás, sem személyzet nincs arra, hogy alap kutatások folyjanak, azonban a kriminalisztikai követelményeknek megfelelő adaptációs és különféle alkalmazásfejlesztési kutatások elvárhatók.³ Ezek költségvetési, pályázati és természetesen vezetői dotációt igényelnek.

46. cikk

„(1) A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.”

Az alaptörvény ezen cikke sok ponton kapcsolódik a szemléhez, hiszen ez az eljárási cselekmény a bűncselekmények felderítését, a bűnmegelőzést és a közbiztonság rendjének védelmét szolgálja.

2. A szemle szabályozása az általános rendőrségi normákban

Általános rendőrségi normának nevezhető az a két jogszabály – jelesül az 1994. XXXIV. törvény a Rendőrségről és a 30/2011 BM rendelet a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról –, amelyek nem kriminalisztikai és eljárásjogi szempontból, hanem általános rendőri oldalról szabályozzák a szemlét.

A szemle ebből az irányból elsősorban a helyszínbiztosítási tevékenység felől közelíthető meg. Az ezzel kapcsolatos rendőri feladatokról a hivatkozott törvény 43. §-a rendelkezik, amely a rendőr jogává teszi, hogy megtiltsa illetve megakadályozza valamely bűncselekmény, szabálysértés, baleset vagy egyéb esemény helyszínének megváltoztatását.

A Szolgálati Szabályzat már részletesebb intézkedési kötelezettséget tartalmaz a 15. pontban található „eljárás halálesetnél” cím alatt, amely szerint a szemlebizottság megérkezéséig a rendőrnek gondoskodnia kell a helyszín biztosításáról. Ezt a tevékenységet a rendelet 8. pontja bontja ki, ahol a hely-

³ Prof. dr. Katona Géza: A kriminalisztika és a bűnügyi tudományok BM Kiadó 2002, 91. oldal.

szín körülhatárolásáról, különféle feljegyzések készítéséről és jelentésadás rendjéről rendelkezik.

3. A szemle lefolytatása büntető eljárásban

Köztudomású tény, hogy a nyomozó hatóságok⁴ tipikusan ebben az eljárási rendben folytatnak le szemlét Magyarországon.

A szemle alapszabályait eszerint az 1998. évi XIX törvény 119. §.-a adja, amely rendkívül szűkszavúan, ráadásul kevésbé valóságghűen fogalmaz, amikor azt írja, hogy „(4) Ha a szemle tárgyát egyáltalán nem, vagy csak jelentős nehézség, illetve költség árán lehetne a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság elé vinni, a szemlét a helyszínen kell megtartani.” Tekintettel arra, hogy a szemle megtartása tipikusan a helyszínen történik, ráadásul szemlét az esetek döntő többségében nem „a bíróság, illetőleg az ügyész rendel el, illetve tart”, hanem a rendőrség, a szabályozás nem kellően igazodik a gyakorlathoz.

Természetesen a fenti törvényi rendelkezések képezik az alapját a szemle szabályozásának. Több büntetőeljárásról szóló könyvet is áttanulmányozva megállapítottam, meglepően keveset foglalkozik a jogi szakirodalom a szemlével. Furcsa ez, hiszen nagytekintélyű szakemberek sora gyakran nyilatkozza, hogy a szemle a büntetőeljárás alapja, valamint azt a frázist is gyakran hallani, hogy a „szemle egyszeri és megismételhetetlen”. Ez a tétel – mint a frázisok döntő többsége persze igaz – egy kiegészítéssel. Eszerint a megismételhetetlenség csupán az eredeti állapotra vonatkozik, hiszen ismerjük a pótszemle intézményét. Hasonló a helyzet pl. a kihallgatás-folytatólagos kihallgatás relációjában is, ahol a terhelt beismerésre hajló lelkiállapota sem biztos, hogy „eredeti állapotában megismételhető”.

Ez a szakasz rögzíti, hogy a szemlén fel kell kutatni a tárgyi bizonyítási eszközöket, ezeket dokumentálni kell kötelezően jegyzőkönyvben, azonban lehetőség és szükség szerint fénykép és videófelvételen, helyszínrajzon is. Szabályozza továbbá azt, hogy szükség esetén szakértőt lehet igénybe venni.

A Büntetőeljárás Törvény persze további pontokon kapcsolódik a szemléhez. Ilyen kontaktust találunk a hatósági tanú alkalmazásának kógens és alternatív szabályai⁵ vonatkozásában, vagy a jegyzőkönyvvel kapcsolatos szabályok,⁶ továbbá a lefoglalás szabályai⁷ kapcsán is.

⁴ 1998. évi XIX. törvény 36. §.

⁵ 1998. évi XIX. törvény 183. §.

⁶ 1998. évi XIX. törvény 166. §.

⁷ 1998. évi XIX. törvény 151. §.

3.1. Rendeletek

A Büntetőeljárás törvény szűkszavú rendelkezéseit a **23/2003. BM-IM együttes rendelet** 32–35. § bontja ki, amely a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szól.

Ebben a körben rendezi a jogalkotó a jegyzőkönyvvel kapcsolatos további követelményeket, valamint érinti a hatósági tanúval kapcsolatos rendelkezéseket, és a lefoglalással, valamint a nyomkutatással kapcsolatos többletkövetelményeket is. Utaló szabályt fogalmaz meg továbbá a bűnjelkezeléssel kapcsolatos jogszabályok irányába is.

60/2007. (XII. 23.) IRM rendelet⁸ kötelezővé teszi a rendőrség helyszínelő egységei számára, hogy a Büntetőeljárás Törvény 36. §-a alapján az ügyészség hatáskörébe rendelt bűncselekmények nyomozása során álljon rendelkezésre azzal, hogy a szemlét az ügyész jelenlétének hiányában is le kell folytatni.⁹

11/2003 IM-BM-PM együttes rendelet¹⁰ a szemle során lefoglalt tárgyak csomagolása (7. §), és azok dokumentálása (10. §) kapcsán ad részletes, a büntetőeljárás törvény és a 23/2003. együttes rendelet rendelkezéseit kibontó szabályokat.

3.2. Az országos rendőr-főkapitány utasításai

Több olyan országos rendőr-főkapitányi utasítás is hatályban van, amely a bűncselekmények (bűnügyi) helyszíni szemléin történő tevékenységet is részben érintik.

Ezeket a rendőrséget irányító parancsnok, mint országos hatáskörű szerv vezetője a korábban hatályban lévő Jogalkotási Törvény¹¹ alapján adta ki. Személyi hatálya a teljes állományra kiterjed, végrehajtása a mindennapokban többnyire fegyelmezetten zajlik.

26/2009. ORFK utasítás a visszaélés kábítószerrel bűncselekmény nyomozása során a Rendőrség szerveire háruló feladatokról.

⁸ 60/2007. (XII. 23.) IRM rendelet az ügyészség és a rendőrség szerveinek az ügyészségi nyomozásban való együttműködéséről és az ennek során felmerült költségekről.

⁹ 60/2007. (XII. 23.) IRM rendelet 1. § (3) A helyszíni szemlét az ügyész jelenlétének hiányában is meg kell kezdeni és le kell folytatni, kivéve, ha az ügyész annak – a helyszínrre érkezésig történő – felfüggesztését kéri.

4. § (1) Az ügyészség a nyomozás során törvényes feladatainak teljesítése érdekében igénybe veheti

a) a rendelkezésre jogosult vezető útján a Rendőrség bűnügyi technikai egységeit,

b) a rendőrségi fogdákat.

¹⁰ 11/2003. IM-BM-PM együttes rendelet a lefoglalás és a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól, valamint az elkobzás végrehajtásáról.

¹¹ 1987. évi XI. törvény.

Az utasítás arról rendelkezik, hogy a rendőr, ha nagyobb mennyiségű kábítószer gyanúját keltő anyagot talál, akkor azt az anyagot szemle keretében köteles lefoglalni. Ezzel gyakorlatilag kötelező helyszíni szemlét ír elő olyan esetben, amikor nagyobb mennyiségű kábítószer gyanús anyag lefoglalása válik szükségessé.

Ez felveti a szakmában oly sokszor emlegetett „szemleköteles bűncselekmény” fogalmát. Ez alatt a nyomozó hatóságot vezető bűnügyi területen dolgozó kollégák azt értik, hogy bizonyos, a BTK-ban nevesített bűncselekmények helyszínén mérlegelés nélkül, minden esetben kötelező a helyszíni szemle tartása. Ez persze – jelen esetet kivéve – sehol sincs írásban megfogalmazva, azonban „így szokás”. Természetesen nem vitatható az, hogy bizonyos bűncselekmények esetén, azok helyszínén a szemle lefolytatása típusos, azonban azt jogi normába tenni megítélésem szerint helytelen. A szemle ugyanolyan, a büntető eljárási törvényben nevesített bizonyítási eljárás, mint a felismerésre bemutatás, vagy a bizonyítási kísérlet stb. Mégsem beszélünk pl. „felismerésre bemutatás-köteles” bűncselekményről. Ennek oka, hogy az egyes bizonyítási eljárásokat a nyomozó szerv belátása szerint, a tényállás megfelelő felderítése, bizonyítása érdekében alkalmazza. Az eljárások lefolytatása az adott ügy számos jellemzőjétől, valamint a bizonyítandó ténytől függ, így kógens előírása értelmetlen és eredménytelen. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a bűncselekmény helyszínét nem kell szakembernek megtekinteni. Azonban abban az esetben, ha a szemlétől eredményt nem vár a nyomozó szerv vezetője, akkor azt nem kell elrendelni, hanem elegendő az elvégzett tevékenységről a Be. 178. § (1) bek. alapján jelentést készíteni.

Így a fenti, vonatkozó utasításban megalapozottabb lenne a következő megfogalmazás: „a megtalált kábítószer – a nyomozás vezetőjének utasítása esetén – helyszíni szemle során foglalja le”.

22/2008. ORFK utasítás a szagmaradványok és személyi szagminták rögzítésével, konzerválásával, valamint azonosításával kapcsolatos feladatok végrehajtásáról.

A fenti utasítás a bűnügyi kutyavezetők helyszíni tevékenységét szabályozza oly módon, hogy néhány, a szagmaradványokkal kapcsolatos szabályt (főleg végrehajtási, szervezési és gazdasági jellegűt) kötelező erővel az utasítás rövid, fő részében szabályozza, majd a helyszíni tevékenységet az utasítás mellékletében, módszertani útmutatóként fogalmazza meg. Ennek a jogtechnikai megoldásnak némileg ellentmond, hogy ezt a módszertani útmutatót az állomány – tudvalevőleg – magára nézve kötelezőnek ismeri el (parancsnokok is hivatkozzák). További ellentmondás, hogy találunk benne olyan szabályt is, amely kifejezetten utasítás jellegű.¹² Ez érthetetlen megoldás, hiszen egy mód-

¹² 1.A szagmaradványokat fel kell kutatni, rögzíteni és konzerválni kell. A helyszíni tárgyakon megkötődve a szagok hosszú ideig alkalmasak rögzítésre. Szagmaradványok után kell kutatni az elkövető által feltételezhetően bejárt útvonalon, feltételezett tartózkodási helyein, hátrahagyott tárgyain, melyet megfoghatott, érinthetett stb (...). A szagmaradvány felkutatását és rögzítését kizárólag bűnügyi kutyavezető, bűnügyi technikus, vagy erre a feladatra kiképzett személy végezheti, aki a bizottság tagjaként tevékenykedik. A bűncselekmény helyszínére – amennyiben más, fontosabb bűnügyi érdek nem sérül – a szagrögzítés és a sikeres nyomkövető kutya alkalmazása érdekében elsőként a bűnügyi kutyavezető léphet be.

szertani útmutató nem tartalmaz kötelező szabályokat (vagy ne hívják mód-szertani útmutatónak).

Az utasítás fő részében a hivatkozott Együttes Rendelet rendelkezéseit kibontva megalkotásra került a bűnügyi kutyavezető tevékenységét rögzítő jegyzőkönyv is.¹³

25/2010. ORFK utasítás a dokumentációkészítés szabályairól.

Jelen utasítás szerint színes, digitalizált felterjesztést kell készíteni a járművekben megbújt (bújtatott) személyek elhelyezkedéséről, a kiürített rejtkehelyről, valamint a gépjármű forgalmi rendszámáról; és a járművekben elrejtett tiltott anyagokról (pl.: fegyver, lőszer, kábítószer, műkincs stb.), azok járműben való elhelyezéséről, a járműből történt eltávolítás után egyedi azonosításra alkalmas módon a tárgyról, a kiürített rejtkehelyről, valamint a gépjármű forgalmi rendszámáról.¹⁴

Jelen utasítás inkább technikai jellegű szabályt tartalmaz a nyomozó hatóság tagjai számára a szemle lefolytatásával kapcsolatban.

4. Szemle a közigazgatási hatósági eljárásban

A közigazgatási hatósági eljárásban folyó szemletevékenység vonatkozásában elsősorban a 2004. évi CXL törvény ad alapvető eljárási szabályokat. A szemlét a törvény 56.§–57/B. § szakasza szabályozza. Természetesen több olyan szakasz is található a törvényben, amely a szemlével szoros összefüggésben van, úgy mint a 39. § a jegyzőkönyvről, 55. § a hatósági tanúról, az 59. § a szakértőről.

A szemle tényállása részletesen leírja annak lehetséges tárgyait, amely lehet ingó, ingatlan vagy személy. A szemle elrendelése vonatkozásában általános alanyként „hatóság”-ot jelöl meg, a konkrét megnevezéstől a jogalkotó – nyilván az elrendelők széles spektruma miatt – tartózkodik.¹⁵

Érdekes különbség a büntetőeljárásban szabályozott szemléhez képest, hogy annak során a szemletárgy birtokosának magatartásával kapcsolatos jogalkotói elvárások, és az annak be nem tartása esetén alkalmazható szankciók is ehelyütt kerültek megfogalmazásra.

A nyomozó hatóságok szemlét elsősorban eltűnt személyek és rendkívüli halálesetek kapcsán, illetve olyan kivételes esetekben folytatnak le, amikor az eljárás első fázisában még nem látható, vagy egyéb szakkérdés, esetleg további eljárási cselekmények elvégzésének eredményétől függ, hogy az adott cselekmény bűncselekménynek minősül-e vagy sem.

¹³ 3. számú melléklet a 22/2008. (OT 12.) ORFK utasításhoz és a 23/2003 BM–IM egy rendelet 35. § (5) bek.

¹⁴ 25/2010. ORFK utasítás 6., e)–f) pont.

¹⁵ 56. § (1) Ha a tényállás tisztázására ingó, ingatlan (a továbbiakban együtt: szemletárgy) vagy személy megtekintése vagy megfigyelése szükséges, a hatóság szemlét rendelhet el.

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 218. §-a adja a rendkívüli halálesetek definícióját, amely a szemle okaként kapcsolódik az eljárási cselekményhez, azonban ennek rendelkezései az alsóbb rendű jogszabályban (BM rendelet) és közjogi szervezetszabályozó eszközben (1/2006 ORFK utasítás)¹⁶ megjelenik részletesen.

A rendkívüli halálesetek kapcsán elsősorban a következő jogszabályok alkalmazandóak.

Elsősorban a 23/1994 BM rendelet az eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről, amely a rendkívüli halálesetek definícióját adja meg, valamint a hatásköri kérdésekben ad eligazodást. A rendelet egyik fontos rendelkezése a 11.§-ban található, amely szerint a rendkívüli haláleset kivizsgálása során az eljárási cselekményeket — így különösen a szemlét és a hatósági boncolást — úgy kell végrehajtani, hogy azok adatai egy későbbi, esetleges büntetőeljárásban bizonyítékként felhasználhatók legyenek”. Ezen a rendelkezés – a rendelet szabályait kibontó ORFK utasítás – egyik alapelve, a szemle lefolytatásának és dokumentálásának pedig egyik sarokköve a gyakorlatban.

A 34/1999. BM rendelet¹⁷ az egészségügyről szóló törvénnyel összhangban a halottvizsgálat során és az azt követő eljárás részleteit adja meg. A szemle végrehajtását ez annyiban érinti, hogy a halottszemlét végző orvos személye általában és egyes speciális esetekben a szemle szempontjából releváns. A szemléhez kapcsolódik továbbá az a rendelkezés, amely előírja az orvos számára, hogy a holttest és környezete a vizsgálatot követően a hatóság kiérkezéséig érintetlen maradjon. További kötelezettséget is megállapít a rendelet a halottvizsgálatot végző orvos számára, miszerint a szemlén a hatóság kérésére részt kell vennie, és az általa megállapítottakat a szemléről készült jegyzőkönyvbe kell mondania, majd aláírnia és pecsétjével ellátnia.¹⁸

A közigazgatási hatósági eljárás során alkalmazott jogszabályok rendelkezéseit a – fentebb már citált – 1/2006. számú ORFK utasítás bontja tovább. Ez az utasítás a 22/2008. ORFK utasítás felépítéséhez hasonlóan a konkrét, szakmai utasításokat nem az utasítás fő részében, hanem annak mellékleteként – más elnevezéssel „szabályzatként” – tárgyalja. Itt azonban nincs szó módszertani útmutatóról, a jogalkotó szándéka világos: az utasítás mellékletében lévő szakmai szabályokat minden alárendeltnek be kell tartania. Kérdésként itt is felmerül bennem, hogy miért kell ezt mellékletbe tenni, mivel az utasítás

¹⁶ 2006. ORFK utasítás a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata kiadásáról.

¹⁷ 34/1999. BM rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról.

¹⁸ (4) A halottvizsgálatot végző orvos, ha a vizsgálat során rendkívüli halál esetét észleli [Eütv. 218. § (3) bek.] köteles erről a külön jogszabályban meghatározott hatóságot (a továbbiakban: hatóság) azonnal értesíteni, és intézkedni, hogy a holttest és környezete a hatóság megérkezéséig érintetlenül maradjon. A halottvizsgálatot végző orvos – amennyiben a hatóság felkéri – részt vesz a szemlén, a szemlejegyzőkönyv orvosi részét kitölti, aláírja és orvosi bélyegzője lenyomatával látja el.

javarésze maga a szabályzat, és a többi melléklet (szám szerint további 14 darab) pedig formanyomtatvány, vagy a jelentési kötelezettséget segítő mintairat. Ezek megítélésem szerint nem mellérendelt, hanem alárendelt viszonyban vannak szabályzattal. Ezért indokoltnak mutatkozik a mintairatokat a szabályzat mellékleteként megalkotni. A reguláció tényét szükségesnek, a módját pedig egyebekben helyénvalónak tartom.

Ez az utasítás a szemlét részletesen szabályozza, valamint kötelező szabályokat tartalmaz a szemle részét képező halottszemle vonatkozásában is. Érinti az utasítás a különleges eljárások kapcsán (pl. ismeretlen személyazonosságú holttest esetén) követendő speciális kriminalisztikai ajánlásokat is, amelyek ezúton kapnak jogi kötőerőt.

5. Szemle a szabálysértési és fegyelmi eljárásokban

A szemle szerepe e két eljárás során a mindennapokban nem túl jelentős. Szabálysértési ügyekben – kivált amióta a tulajdon elleni szabálysértések elzárással szankcionálhatók – lehetne jelentősége a szemlének, amelyet a szabálysértési törvény szabályoz,¹⁹ azonban a bizonyításnak ezt a módját a jogalkalmazó hatóságok csak elvétve alkalmazzák.²⁰ A törvény 70. §-ában a szabályozás rendkívül szűkszavú, és avatatlan szemnek is feltűnő a hasonlóság a Ket. és a Szabálysértési Törvény szabályozása közötti hasonlóság azzal, hogy az utóbbi norma fent citált szakaszának első bekezdésében a szemlét elrendelő hatóságként megnevezésre került a szabálysértési hatóság mellett a bíróság is. Itt olvashatjuk a szemletárgy birtokosának együttműködési kötelezettségét is, valamint a szemle eredményeinek rögzítése vonatkozásában azt is, hogy a jegyzőkönyv készítése az eljárási cselekményről kötelező, a képi rögzítés és a rajz készítése pedig opcionális.

A fegyelmi eljárás kapcsán folytatható szemle szabályozása legmagasabb szintű jogforrásként a 11/2006. BM rendeletben található. Itt a szemle indokoltságát *expressis verbis* a fegyelmi vizsgáló belátására bízva, külön említve a helyszíni szemlét, amelynek szükségessége a szabályozás szerint akkor merül fel, ha „nyomok, anyagok, anyagmaradványok, egyéb tárgyi bizonyítékok lelhetők fel vagy fellelésük valószínűsíthető”. A megfogalmazás kriminalisztikai célzatú, ám helytelen. Nem használatos az anyag és az anyagmaradvány kifejezés egymás mellett. Ennek oka, hogy mindkettő azonos helyen történő használata nem mond többet, mintha ezt nem tennénk, tekintettel arra, hogy az anyag része az anyagmaradvány, amely az „anyag” tulajdonságait hordozza. Ha konkrétan az „anyag” releváns az adott ügyben, akkor pedig azt tárgyi bizonyítási eszköznek nevezzük, amit ehelyütt, ilyen vonatkozásban említ is a jogszabály. További részletektől eltekintve a jogszabályt átisszák a rendőri kifejezések és a gondolkodásmód, eszerint kevesebbet ad az eljárási garanciákra, és többet a „védjük meg magunkat” elvnek. Ezt példázza a hatósági tanú intézményének szabályozása, amelyet – korábbi büntetőeljárás jogból általunk is ismertem – kötelezővé tesz. Ez alól egy esetben ad fel-

¹⁹ Korábban az 1999. LXIX törvény, 2012. április 15-től a 2012. évi II. törvény és ezek végrehajtási rendeletei.

²⁰ Adataim csak a rendőrség szabálysértési eljárásaira vonatkoznak, más hatóságok adatait nem ismerem.

mentést, ha az eljárás alá vont személy és képviselője erre engedélyt ad. Furcsának tartom a szabályozásnak azt az elemét, miszerint a két hatósági tanúnak lehetőség szerint a fegyelmi jogkör gyakorlójának irányítása alatt álló szerv állományába kell tartoznia. Megítélésem szerint éppen ezen rendelkezés miatt nem tudja betölteni a hatósági tanú az eljárási garanciák sorában betöltött szerepét, hiszen ha ugyanaz a vezetője az eljárás alá vont személynek, mint az ügy vizsgálójának, akkor a hatósági tanú lenne, aki más szervhez tartozóként az objektivitást képviselné. Ha azonban az ő vezetője is közös az előbb említett két személyével, aki ráadásul a fegyelemi eljárást elrendelte és a döntést hozza az ügyben, akkor ezt a szerepét nem képes betölteni.

A rendelet szövege szerint a „nyom, anyagmaradvány rögzítését és leírását a kriminalisztika szabályai szerint úgy kell elvégezni, hogy annak hitelessége utóbb ne legyen vitatható”. Ezt a szabályt helyesnek és szükségesnek tartom. A szabályozásról összességében elmondható, az megfelelően részletes, továbbá érthető rendelkezéseket ad a fegyelmi eljárás keretében lefolytatandó szemlékkel kapcsolatban.

6. Szemle de lege ferenda

A szemle szabályozását a fentebb tárgyalt eljárási keretek között jobbára rendezettnek mondhatjuk. A jelzett javaslatokon túl, átfogóbb szabályozásra a büntetőeljárás során lefolytatott szemlék kapcsán van szükség.

Szakmai körökben köztudott, hogy az ilyen eljárási keretek között lefolytatott szemlék vonatkozásában az Országos Rendőrfőkapitány utasításának hiánya miatt kialakult egy inkoherenca az oktatás, a gyakorlat között, nem létezik egységes végrehajtási gyakorlat, nehézkes az elvégzett munka parancsnoki számonkérése is. Fentiek miatt kodifikációs szükséglet jelentkezik, amelynek célja a sarkalatos szakmai szabályok jogi normába foglalása, továbbá egyfajta elvárható minimum meghatározása.

Ez a kodifikációs munka egy éve zajlik a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézetben, ahol igazgató-helyettesként dolgozom. Az Intézet tevékenységi körét szabályozó Kormányrendelet alapján²¹ ehhez a szervezethez tartozik a bűnügyi technikai²² tevékenység szakmai irányítása országos hatáskörrel. A munka nagyszámú szakmai résztvevő bevonásával zajlott: a húsz megyei bűnügyi helyszínelő egység vezetője, a gyakorlati képzőhely szakmai vezetője, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem szakmai tanszékének egy munkatársa és egy kolléga a Jogi Főosztályról vett részt a kodifikációs bizottság munkájában. Ennek eredményeként létrejött egy 70 pontból álló ORFK utasítás tervezet, amelyben a kriminalisztikai ajánlások jogi normává erősödve kibontják a magasabb rendű jogszabályok rendelkezéseit. A további, részletes, nem kógens szakmai szabályokat pedig egy több témakört felölelő, szerkesztés alatt álló módszertani útmutató adja majd, amely egy éven belül a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet gondozásában kiadásra kerül.

A fenti javaslatok biztosíthatják azt, hogy a szemlével érintett valamennyi jogterület a jogszabályi hierarchia minden szintjén a szükséges mértékű és színvonalú regulációt megkapja.

²¹ 329/2007. Kormányrendelet 10/A. §.

²² Értsd bűnügyi helyszínelői.